

SURADNJA S RODITELJIMA U DJEČJOJ KNJIŽNICI

Mogućnosti i perspektive

Ivanka Stričević

Knjižnica Medveščak, Zagreb

UDK: 37.03:027.6-053.2
027.6-053.2:37.018

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 13. 10. 1995.

Zbog važnosti koju ima usklađenost čimbenika organiziranog izvanobiteljskog odgoja s odgojnim utjecajima u obitelji, posljednjih se desetljeća posebna pozornost pridaje suradnji s roditeljima. Pojam suradnje s roditeljima mijenjao se usporedo s traženjem za novim i djelotvornijim oblicima rada s roditeljima, pa on danas podrazumijeva i najsloženiji oblik suradnje, a to je uključivanje roditelja u neposredan odgojno-obrazovni proces. Takav oblik suradnje nailazi na niz zapreka u praksi. Najznačajnijim su se pokazale one koje se odnose na stručnjaka-odgojitelja, od kojeg se očekuje da prihvati roditelja kao partnera. Iako je u igraonicama u dječjim knjižnicama uobičajena prisutnost roditelja u vrijeme dječje igre, mogućnost da se roditelji uključe u rad s djecom u igraonici izaziva nepovjerenje odgojitelja, jednako kao i u ustanovama predškolskog odgoja gdje roditelji nisu kontinuirano prisutni. Rezultati akcijskog istraživanja koje je pratilo razvijanje programa rada s roditeljima u igraonici, nazvanog "Druženje djece i odraslih", pokazali su da su negativna očekivanja odgojitelja glede uključivanja roditelja u rad s djecom neutemeljena. Postupna spoznaja odgojitelja o neispunjenju njihovih strahovanja od ugrožavanja kompetencija djelovala je poticajno na razvijanje programa i u velikoj mjeri na njegovu uspješnost.

Danas, posebno u svijetu, postoje razni mediji, ustanove i programi čija je svrha pomoći roditeljima u odgoju djece, jer roditelji su prvi i najvažniji odgojitelji svog djeteta, kojima je potrebna društvena pomoć u obavljanju odgojnih zadaća. No, uz obitelj postoje i mnogi drugi čimbenici u organiziranom izvanobiteljskom odgoju koji vrše utjecaje na dijete i djeluju na njegov razvoj. Upravo postojanje organiziranih odgojnih utjecaja na dijete izvan obitelji, nameće potrebu njihove

usklađenosti s obiteljskim utjecajima i obiteljskom sredinom. Preduvjet njihove usklađenosti je dobra međusobna komunikacija između obitelji, odnosno roditelja i ustanova organiziranog izvanobiteljskog odgoja, te njihova uspješna suradnja.

Pojam suradnje s roditeljima

Problematikom suradnje s roditeljima bave se stručnjaci u našoj zemlji i u svijetu, posebice posljednjih desetljeća. Ovisno o tome što se od suradnje očekuje i kako se shvaća njezina uloga, mijenjao se i sam pojam suradnje s roditeljima, kako u literaturi tako i u praksi. Od vremena prvih kompenzacijskih i eksperimentalnih programa šezdesetih godina, u kojima se suradnja s roditeljima temeljila na njihovu informiranju i poučavanju (Tizard et al., 1983; Smith, 1980), pojam se suradnje promijenio. Na to su utjecale suvremene tendencije u definiranju pojma suradnje koje se orijentiraju na aktivno uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces u ustanovi (Maleš, 1986). Stoga se danas pod pojmom suradnje s roditeljima podrazumijeva njihovo aktivno sudjelovanje u svim etapama odgojno-obrazovnog procesa, od planiranja i organizacije do realizacije i evaluacije odgojno-obrazovnog rada (Maleš, 1986 i 1992). Za određenje takve suradnje s roditeljima u literaturi se najčešće koriste vrlo različiti termini kao npr. uključivanje roditelja u rad ustanove, roditelji kao partneri, roditelji kao odgojitelji, partnerstvo roditelja i stručnjaka, aktivno sudjelovanje roditelja i dr. (Wolfendale et al., 1983).

Odgojni potencijali dječje knjižnice

Problematika suradnje s roditeljima nije vezana samo za predškolske ustanove ili škole već i za sve one ustanove organiziranog izvanobiteljskog odgoja kojima odgoj i obrazovanje ne moraju biti ili nisu primarna djelatnost. Primjer takvih ustanova jesu dječje knjižnice. One, kao i javne narodne knjižnice u čijem sastavu djeluju, pripadaju sustavu kulture, no specifičnost populacije kojoj su namijenjene i potreba sustavnog odgojnog djelovanja radi razvoja kulture čitanja i provođenja slobodnog vremena, daju dječjim knjižnicama i odgojno-obrazovnu funkciju. Stoga, iako je osnovna uloga javnih knjižnica nabava, obrada, čuvanje i posudba knjiga i druge bibliotečne građe, njihovi zadaci nisu orijentirani samo na zadovoljavanje potrebe za knjigom, posebice kad se radi o ulozu dječje knjižnice. Dječja knjižnica mora "stvarati" članstvo, pronalaziti i odgajati buduće čitatelje i ljubitelje knjige, a za to su joj uz knjigu potrebni i drugi mediji, sadržaji i metode rada (Bručić-Dvoršak, 1977). To je razlog da dječje knjižnice posljednjih desetljeća, u nas i u svijetu, mijenjaju ustaljene metode i sadržaje rada, prilagođavajući ih najmlađoj populaciji u namjeri da djeca već od predškolske dobi nalaze u knjižnici nešto za sebe. Shvaćanje da igra (igraonica) i igračka (igroteka) mogu biti dobri posrednici između predškolskog djeteta i knjižnice rezultiralo je nastajanjem prve igroteke s igraonicom u našoj zemlji (Bručić-Dvoršak, 1976) i uvođenjem već formirane koncepcije igroteka s igraonicom u dječje knjižnice u svijetu (Courtney, 1993).

Suradnja s roditeljima u igraonicama u dječjim knjižnicama

Sa stajališta suradnje s roditeljima, igraonice u dječjim knjižnicama posebno su zanimljive, jer su već od pojave prvih igraonica one bile manje institucionalizirani oblik rada, smješten u prostoru koji zadovoljava istodobno potrebe svih članova obitelji. Stoga je nazočnost roditelja u vrijeme trajanja igre u igraonici bila uobičajena već u prvoj igraonici u dječjoj knjižnici u našoj zemlji (Nola et al., 1978). Prve igraonice u svijetu (javile su se izvan dječjih knjižnica) nastajale su kao inicijativa roditelja (Bjorck-Akesson, 1990). Ostale, koje su slijedile njihov primjer, ili su i same volonterske organizacije koje vode roditelji, ili su razvile model u kojem roditelji igraju važnu ulogu, ističući da je to djelatnost koja postoji radi zadovoljavanja potreba i djece i obitelji (Head i Burton, 1987). Stoga se u stranoj literaturi govori o roditeljima a ne samo o djeci kao o korisnicima igraonice (Mayfield, 1990). U igraonici se s roditeljima razvijaju različiti oblici suradnje, od onih orijentiranih na informiranje i obrazovanje (bilteni, časopisi za roditelje, savjetodavni rad, biblioteka za roditelje, radionice, predavanja) do onih oblika koji roditeljima daju aktivnu ulogu u neposrednom radu s djecom (Sharp, 1990).

Odgojitelj kao bitan čimbenik uspješne suradnje s roditeljima u igraonici

Kako upravo uključivanje roditelja u zajedničke aktivnosti s djecom može dovesti do kvalitetnije suradnje i razvoja partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja (Maleš, 1992), tom je obliku suradnje potrebno posvetiti posebnu pozornost. Uključivanje roditelja u neposredan rad s djecom otvara niz pitanja. Među njima su se najznačajnijima pokazala ona o mogućem ugrožavanju kompetencija stručnjaka ukoliko se roditelji uključe u rad s djecom. Naime, u literaturi se kao najznačajnija zapreka uspostavljanju uspješne suradnje s roditeljima i njihovu uključivanju u odgojno-obrazovni proces navodi nedovoljna osposobljenost odgojitelja za suradnju i rad s odraslima – roditeljima, iz koje najčešće proizlazi mogući osjećaj ugroženosti stručnjaka od roditelja uključenih u rad s djecom. (Maleš, 1992). Očekivanja odgojitelja i njihovo mišljenje o mogućem uključivanju roditelja, ukoliko su pozitivno orijentirani, mogu biti velik poticaj razvijanju suradničkih odnosa između roditelja i odgojitelja. No, jednako tako mogu biti i velika kočnica, ne samo uključivanju nego i minimalnoj suradnji s roditeljima ukoliko su stavovi i očekivanja odgojitelja negativno orijentirani. Važnost stavova odgojitelja je razlog da se pri razvijanju bilo kojeg kurikulumu u praksi, pa tako i onog koji se odnosi na rad s roditeljima, posebna pozornost posvećuje zajedničkim razgovorima i raspravama odgojitelja – sudionika u programu, kako bi se neprestano preispitali stavovi i postupci, mijenjanje kojih jest uvjet razvijanja programa (Miljak, 1986.).

Iako je u igraonicama u dječjim knjižnicama, za razliku od dječjih vrtića, uobičajena nazočnost roditelja tijekom trajanja dječje igre (Stričević, 1992), strahovi i nesigurnost odgojitelja u odnosu na roditelje uključene u rad s djecom, odnosno roditelje koji bi trebali postati partneri odgojitelju u odgojno-obrazovnom proce-

su, jednaki su. To je pokazao i razvojni program rada s roditeljima "Druženje djece i odraslih".¹

Razvijanje programa rada s roditeljima u igraonici

Razvijanje programa rada s roditeljima, kojemu je cilj uključiti roditelje u neposredan odgojno-obrazovni proces, predstavlja u našoj zemlji novinu, posebice u odnosu na kontekst u kojem se razvija, a to je dječja knjižnica. U tom području ne postoje znanstvena istraživanja. Istodobno, ekspanziju igraonica i igroteka u svijetu prati niz istraživanja. No s obzirom na velike različitosti među njima, koje su posljedica društvenih uređenja zemalja u kojima se javljaju, ustanova u kojima djeluju, organizacije rada i korisnika kojima su namijenjene, istraživanja su više usmjerena na komparaciju i definiranje pojedinih organizacijskih oblika radi isticanja sličnosti i razlika (Bjorck-Akesson et al., 1990, Morgan, 1991, Mayfield, 1990). Sve se te studije posebno ne bave mogućim problemima koji proizlaze iz uključivanja roditelja u rad s djecom u ustanovi i mogućim problemima koji proizlaze iz odnosa roditelja i odgojitelja, koji zadire u njihove kompetencije. Ta je problematika za našu postojeću praksu važna, jer se upravo u igraonicama u dječjim knjižnicama pružaju velike mogućnosti uključivanja roditelja. Razlog za to je uobičajena prisutnost roditelja u vrijeme trajanja igre, otvorenost i dostupnost prostora u kojem se odvijaju aktivnosti svim zainteresiranima, više termina igraonica svakodnevno, što može odgovarati zaposlenim roditeljima i sl.

Metodološki pristup istraživanju uključivanja roditelja u rad igraonice

Spremnost roditelja da sudjeluju u već spomenutom razvojnem programu rada s roditeljima, "Druženje djece i odraslih", u dječjoj knjižnici te potreba da se odgovori na neka od brojnih pitanja koja otvara uključivanje roditelja u rad igraonice, bili su poticajem da se razvijanje programa prati akcijskim istraživanjem. Predmet istraživanja bio je utvrditi uvjete i načine koji pogoduju djelotvornom uključivanju roditelja u aktivnosti i igre s djecom u igraonici. Akcijski pristup istraživanju odabran je s namjerom da se u nedovoljno istraženom području rada mijenja praksa – organizacija rada, planiranje, ostvarivanje i evaluacija aktivnosti te da se rezultati tih promjena uvode u novi ciklus aktivnosti, ponovno

1

Razvojni program rada s roditeljima, nazvan "Druženje djece i odraslih", provodi se od 1992. godine na dječjem odjelu Knjižnice Medveščak u Zagrebu, najvećim dijelom u igraonici za predškolsku djecu. Njegova je osnovna namjera stvoriti sredinu u kojoj djeca i roditelji mogu dijeliti zajedničko iskustvo u igri i aktivnostima, uz asistenciju stručnjaka – odgojitelja, a roditelji dobiti odgovore na pitanja iz područja odgojne problematike i razvoja djeteta te savjet stručnjaka u rješavanju odgojnih problema. Razvojem programa u praksi želi se razviti takva suradnja s roditeljima koja će im omogućiti da sudjeluju u svim segmentima odgojno-obrazovnog procesa, od planiranja i realizacije do evaluacije rada s djecom. Uz razne informativne i edukativne materijale, predavanja i razgovore sa stručnjacima, roditeljima je ponuđen najsloženiji oblik suradnje – njihovo uključivanje u neposredan rad u igraonici, na čemu je i težište ovog programa.

mijenjajući praksu, sve dok se ne ostvari zadovoljavajuće stanje. Naime, neprestano evaluiranje programa tijekom njegova razvoja pretpostavlja praćenje procesa realizacije programa pod utjecajem podataka iz prakse, što vodi mijenjanju i usavršavanju samog programa kao teorijskog modela (Miljak, 1986). U takvom "programu u razvoju", odnosno kurikulumu, posebnu važnost imaju zajedničke rasprave s odgojiteljima, čiji stavovi i osviještenost postupaka imaju najznačajniju ulogu u postizanju zadovoljavajućeg stanja. Stoga ćemo se u prezentiranju dijela rezultata istraživanja navedenog razvojnog programa posebno osvrnuti na one koji su potvrdili ili osporili očekivanja odgojitelja o mogućem uključivanju roditelja u neposredan rad s djecom.

Istraživanje koje je pratilo razvijanje programa "Druženje djece i odraslih" trajalo je deset mjeseci.² Odvijalo se u etapama koje nisu uvijek u vremenskom slijedu, s obzirom na to da su se neke radnje vršile istodobno, a druge se ispreplitale. U prvoj etapi odvijali su se dogovori s odgojiteljima, izvođenje akcije u praksi i snimanje videokamerom.³

U drugoj etapi istraživanja slijedile su zajedničke analize istraživača i odgojitelja i rasprave o podacima iz analize snimki. One su rezultirale donošenjem zajedničkih prijedloga – akcijskih hipoteza – za promjene koje će biti unijete u novu akciju. U slijedećoj etapi predložene promjene uvedene su u praksu, snimane videokamerom, da bi potom opet slijedila zajednička analiza snimki, rasprava o rezultatima i dogovor o novim akcijama.

Analizom snimljenih materijala, koji su kodirani, stvorene su kategorije. Prva skupina odnosi se na kontekst i situaciju (vrste aktivnosti, roditelji koji ne sudjeluju, sudionici u aktivnostima). Druga skupina odnosi se na načine sudjelovanja roditelja (kodirani su kao poželjna i nepoželjna ponašanja sa stajališta poticanja, razvijanja i prihvaćanja zajedničkih aktivnosti i dalje razrađeni u 9 kategorija poželjnih i četiri kategorije nepoželjnih ponašanja, koje su registrirane tijekom analize snimljenih materijala). Slijedeća skupina kategorija odnosi se na ponašanje djece u odnosu na sudjelovanje roditelja, koje je kodirano kao prihvaćanje ili neprihvatanje roditelja u zajedničkim igrama i aktivnostima (zabilježeno je osam kategorija koje predstavljaju prihvaćanje i pet kategorija "nepri-

2

Radi neujednačenosti uzorka (i djeca i roditelji dolaze kada i koliko često žele) pratila su se ponašanja sudionika unutar pojedinog termina igraonice. Stoga uzorak čine svi roditelji koji su bili prisutni u 13 promatranih igraonica i/ili aktivno sudjelovali, djeca koja su bila u interakciji ili komunikaciji s njima i odgojitelji.

Istraživanje je provedeno u prvih deset mjeseci razvoja programa rada s roditeljima, "Druženje djece i odraslih". Kako dolazak djece u igraonicu kao i u knjižnicu nije obavezan, nije bilo moguće pratiti djecu i roditelje pojedinačno, već različite situacije i ponašanja sudionika u izdvojenim sekvencijama – jedinicama aktivnosti.

3

Bila su dogovorena tri moguća načina sudjelovanja roditelja u igraonici: aktivnosti u kojima roditelji izrađuju nešto za djecu (aplikacije, ukrasi, tehnička pomoć i sl.), zajedničke aktivnosti roditelja i djece (zajedno s djecom izrađuju aplikacije i sl.) i zajednička igra roditelja s djecom (igre igračkama, organizirane igre s pravilima, igre uloga i sl.).

hvaćanja"). Posljednja skupina kategorija odnosi se na verbalnu komunikaciju djece, roditelja i odgojitelja, s posebnim osvrtom na registrirano neizravno obraćanje odgojitelja roditeljima (poruku roditelju upućuje obraćanjem djetetu, izbjegavajući izravno obraćanje roditelju).

Na složenost promatranih i analiziranih situacija utjecalo je bogatstvo komunikacije koja se odvija istodobno. Za razliku od kurikuluma koji se razvija u interakciji odgojitelj – dijete – djeca, onaj u koji su uključeni i roditelji mnogo je zahtjevniji, jer se javlja niz relacija u interakciji, od trijade odgojitelj – dijete – roditelj do više dvosmjernih odnosa, kao npr. odgojitelj – roditelj, dijete – roditelj, roditelj – roditelj, odgojitelj – skupina roditelja itd.⁴

Iako su prije početka razvijanja programa "Druženje djece i odraslih" odgojitelji bili upoznati s početnom koncepcijom programa, našli su se, ipak, pred nizom nepoznanica.⁵ Naime, u našoj praksi ne postoje slična iskustva, a provjera teorijskih postavki u praksi, posebice u obliku stvaranja kurikuluma, nepoznanica je koja je u odgojitelja stvorila niz zapreka i predrasuda o mogućem uključivanju roditelja. U zajedničkim raspravama odgojitelja i istraživača radi planiranja slijedećih akcija i razvoja programa, očekivanja odgojitelja trebalo je potvrditi ili odbaciti. Iako su deklarativno bili za uključivanje roditelja, odgojitelji su u konkretnim situacijama isticali samo moguće poteškoće i probleme pri eventualnom uključivanju roditelja u rad igraonice. Osjećali su se nespремnima za rad s odraslima. No, mogućnost da se situacija mijenja, da se na nju utječe, te spoznaja da program nije nešto gotovo, zadano, već kurikulum stvaran u praksi, koji će neposredno ovisiti o zajedničkim analizama i procjenama svih sudionika, djelovali su ohrabrujuće na odgojitelje i omogućili da se s programom započne.

Rezultati istraživanja

S obzirom na to da su odgojitelji bitni čimbenici zaprekâ u uspostavljanju uspješne suradnje s roditeljima i da su očekivanja odgojitelja, sudionika u programu "Druženje djece i odraslih", odnosno neispunjenje tih očekivanja, bitno utjecali na uspješnost ovog programa, u analizi rezultata istraživanja osvrnut ćemo se posebno na očekivanja odgojitelja u odnosu na uključivanje roditelja i s tim u vezi na rezultate dobivene analizom pojedinih kategorija. Stoga je i važno istaknuti neka od eksplicitno izraženih očekivanja odgojitelja u pogledu uključivanja roditelja u rad igraonice, a koja su prethodila radu s roditeljima: roditelji vole biti promatrači, ali se neće htjeti uključiti u rad s djecom, roditelji će

4

Na složenost istodobnog odvijanja brojnih akcija upućuje podatak da je izdvojena 1.281 sekvencija – jedinica aktivnosti u 388 minuta snimljenog materijala, što prosječno čini 3,30 jedinica aktivnosti u minuti.

5

U diskurse je bilo uključeno svih pet odgojitelja. Iako je bilo predviđeno sudjelovanje samo dvoje od njih u neposrednom radu s roditeljima, postupno su se uključivali i ostali, na vlastitu inicijativu.

često intervenirati radi zaštite svog djeteta; svaki će se roditelj baviti samo svojim djetetom; nazočnost roditelja ometat će djecu u igri; više će se pojavljivati nepoželjni nego poželjni načini sudjelovanja roditelja, te očekivanje da će najčešći način sudjelovanja roditelja biti pružanje tehničke pomoći djeci, jer, po mišljenju odgojitelja, za nešto složenije roditelji nisu spremni. Dobiveni rezultati takva očekivanja osporavaju.

1. Očekivanje da se roditelji neće željeti aktivno uključiti u rad s djecom

Rezultati istraživanja ovo očekivanje *nisu* potvrdili. U svega 12.12% promatranih sekvencija roditelji su bili promatrači ili samo prisutni, dok su u 87.88% sekvencija bili aktivno uključeni u zajedničke aktivnosti. Najmanje je aktivnosti roditelja zabilježeno u početnim snimkama, i to u onima u kojima roditeljima nisu davane sugestije za sudjelovanje konkretnim uputama (npr. 40.32% sekvencija u kojima roditelji ne sudjeluju aktivno, kada im je kao mogućnost sudjelovanja ponuđena igra igračkama s djecom), a najviše aktivnosti zabilježeno je u posljednjoj snimci, kada je već uspostavljeno zadovoljavajuće stanje uključivanja roditelja, odnosno u onim snimkama u kojima im je bio konkretno sugeriran način sudjelovanja (zajednička izrada pisanica s djecom i sl.).

Ta je činjenica utjecala i na odgojiteljeve procjene postupaka roditelja. Kako su odgojitelji očekivali da se roditelji neće uključivati, barem ne tako često i u velikom broju, bili su zadovoljni postupcima uključenih roditelja, čak i kada su oni očigledno bili neprihvatljivi, bilo sa stajališta poticanja djece ili sa stajališta prihvatanja dječje inicijative u zajedničkim igrama i aktivnostima. U zajedničkim analizama odgojitelji su se, iako svjesni pogrešaka koje roditelji rade u igri s djecom, izjašnjavali pozitivno o njihovu sudjelovanju, smatrajući njihov primjer poticajnim za druge roditelje. U početku im je bilo mnogo važnije da roditelji uopće sudjeluju nego kako sudjeluju. Postupnim razvojem programa odgojitelji postaju kritičniji prema roditeljima, no vrlo teško prihvaćaju kritiku vlastitih postupaka, koje ne procjenjuju, smatrajući ih manje važnima od ponašanja roditelja.⁶

2. Očekivanje odgojitelja da će roditelji često intervenirati radi zaštite svog djeteta

Ovo očekivanje *nije* potvrđeno. U svega 0.30% od sveukupnog broja sekvencija u kojima je zabilježeno ponašanje roditelja, zabilježene su njihove intervencije radi zaštite vlastitog djeteta. Neispunjenje tog očekivanja u najvećoj je mjeri utjecalo na to da su odgojitelji prihvatili roditelje kao partnere u radu i izrazili želju da se program nastavi.

⁶

I nakon nekoliko mjeseci razvijanja programa rada s roditeljima javljale su se situacije u kojima odgojitelj kritizira neprihvatljivo ponašanje roditelja, zanemarujući činjenicu da i sam čini isto. Tek pomnom zajedničkom analizom snimljenih materijala odgojitelji postaju svjesni vlastitih postupaka i spremni su ih kritički analizirati.

O spremnosti roditelja da se u zajedničkim aktivnostima bave svom djecom, ne favorizirajući svoje dijete, govori i podatak da su u 67.31% sekvencija roditelji sudjelovali u zajedničkim aktivnostima s djecom koja nisu njihova ili sa skupinom djece u kojoj je ponekad bilo njihovo dijete.

3. Očekivanje da će se svaki roditelj baviti samo svojim djetetom

Ovo očekivanje *nije* potvrđeno. Iako su se u 32.69 % zabilježenih sekvencija roditelji bavili svojim djetetom, značajan je podatak da su se u 67.31 % sekvencija bavili i djecom koja nisu njihova, individualno ili u skupinama (vidi Tablicu 1). To je u igraonici stvorilo poticajnu atmosferu, jer su se postupno i djeca obraćala svim roditeljima na sličan ili jednak način kao i odgojitelju i time stjecala socijalne vještine u komunikaciji s različitim odraslima. Roditelji su u neposrednom radu bolje upoznavali i drugu djecu, njihove želje, razmišljanja i postignuća. Takav je način sudjelovanja roditelja djelovao na odgojiteljevo prihvaćanje roditelja kao partnera u radu igraonice. Roditelji su i sami, radeći npr. sa skupinom djece, isticali da otkrivaju svoje odgojiteljske sposobnosti za koje nisu znali da ih posjeduju.

Tablica 1

Sudionici u aktivnostima

Snimka	RR DD+ %sekv.	RR DD- %sekv.	RD+ %sekv.	RD- %sekv.	RR D+ %sekv.	RR D- %sekv.	R DD+ %sekv.	R DD- %sekv.	R %sekv.	RR %sekv.
1.	18.82	1.18	36.47	14.12	4.71	1.18	12.94	4.71	3.53	2.35
2.	38.30	-	14.89	17.02	4.26	-	12.77	-	2.13	10.64
3.	7.32	1.22	31.71	4.88	1.22	1.22	8.54	40.24	3.66	-
4.	12.66	1.27	37.97	6.33	1.27	-	15.19	1.27	15.19	8.86
5.	13.07	-	44.89	10.23	2.27	0.57	11.36	2.84	7.95	6.82
6.	-	-	56.76	-	2.70	5.41	5.41	2.70	13.51	13.51
7.	5.06	-	21.52	7.59	2.52	3.80	25.32	2.52	8.86	22.78
8.	-	-	44.74	5.26	13.16	-	13.16	7.89	13.16	2.63
9.	38.18	1.82	16.36	10.91	1.82	3.64	3.64	1.82	9.09	12.73
10.	1.54	-	36.92	24.62	1.54	-	26.15	1.54	6.15	1.54
11.	26.32	-	40.79	6.58	-	-	13.16	1.32	5.26	6.58
12.	17.45	-	38.72	18.30	2.98	0.43	11.06	0.43	2.55	8.09
13.	44.26	-	3.28	8.20	1.64	-	34.43	-	6.56	1.64
Ukupno	17.15	0.42	32.69	10.31	3.08	1.25	14.86	5.18	7.51	7.55

R=roditelj, RR=dva ili više roditelja, D=dijete, DD=dvoje ili više djece, D+=dijete prisutnog roditelja, D-=dijete čiji roditelj nije prisutan ("tuđe dijete")

4. Očekivanje da će uključeni roditelji ometati djecu u igri

Ovo očekivanje *potvrđeno* je na samom početku, a *kasnije nije*. U zajedničkim analizama odgojitelji su isticali problem velikog broja djece i svoje nesnalaženje u odabiru kome posvetiti više pozornosti, djeci ili roditeljima. Stoga su se ponekad "gubili u trčanju" između djece i roditelja, pa je to dekoncentriralo djecu.

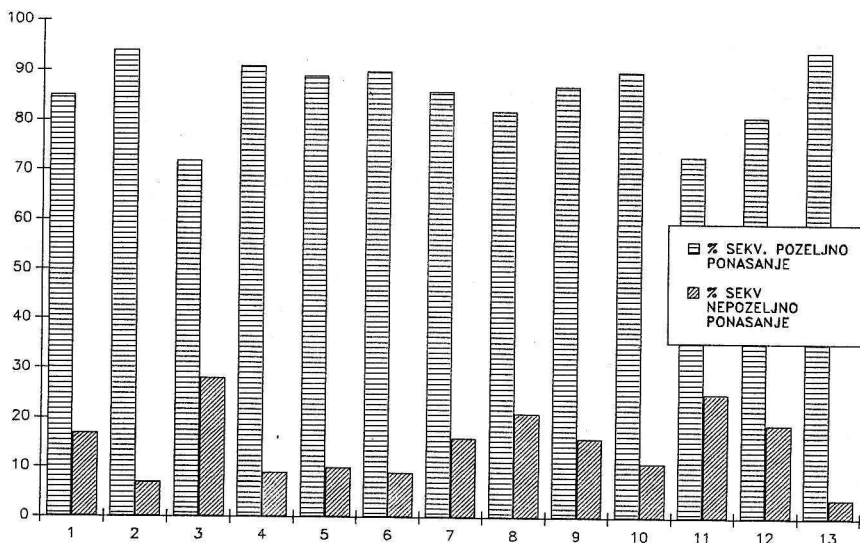
Može se pretpostaviti da je u početnim terminima zajedničkih aktivnosti djecu više zbunjivalo nesnalaženje odgojitelja nego prisutnost i uključivanje roditelja. Postupno, kako su odgojitelji postajali sigurniji u sebe i znali odrediti svoje zadaće i mogućnosti u okviru zajedničkih aktivnosti, taj je problem nestao. Kako se to reflektiralo na djecu, pokazuje i podatak da se postupno, kako se program razvijao, u ponašanju djece javlja kategorija "izražava veselje izazvano akcijom roditelja", a vrijednosti te kategorije najviše su nakon deset mjeseci rada na programu (13.08 % od svih sekvencija u kojima je registrirano ponašanje djece – "prihvaćanja" ili "neprihvaćanja" roditelja u zajedničkim aktivnostima).

5. Očekivanje odgojitelja da će se više pojavljivati nepoželjni nego poželjni načini sudjelovanja roditelja

Ovo očekivanje *nije* potvrđeno. U 14.65 % sekvencija registrirano je "nepoželjno" ponašanje roditelja, a većina takvog ponašanja odnosi se na sekvencije u kojima roditelji sudjeluju, ali na nedjelotvoran način (ne daju dovoljno inicijative djeci, ne uvažavaju dječje potrebe i inicijativu i sl.). Upravo su ta ponašanja roditelja odgojitelji smatrali najmanje nepoželjnima, uz obrazloženje da ti roditelji ipak sudjeluju te da postupno mogu naučiti kako se igrati s djecom i kako se odnositi prema njima u igri i aktivnostima. Razvojem programa, zastupljenost "nepoželjnih" ponašanja nije bitno opala (vidi Grafički prikaz 1), osim u posljednjoj snimci gdje su gotovi svi podredili ponašanje igri uloga u želji da ona uspije. Razlog za to može biti stalno uključivanje novih roditelja, ali i činjenica da se ponašanja i stavovi pojedinca teško mijenjaju pa je za to potreban dugotrajniji proces.

Grafički prikaz 1

Odnos poželjnih i nepoželjnih načina sudjelovanja roditelja u zajedničkim igrama i aktivnostima

6. Očekivanje odgojitelja da će najčešći način sudjelovanja roditelja biti pružanje tehničke pomoći

Ovo očekivanje *nije* potvrđeno. Već u početku rada s roditeljima oni su bili spremni, samoinicijativno ili na poticaj, sudjelovati u različitim aktivnostima (zabilježeno je deset vrsta aktivnosti u kojima sudjeluju roditelji). Od svih sekvencija u kojima je registriran način sudjelovanja roditelja svega 9.73 % je onih u kojima roditelji pružaju djetetu/djeci tehničku pomoć. Taj podatak govori o njihovoj spremnosti da budu na složeniji način uključeni u zajedničke aktivnosti i o potrebi da im se unaprijed ne dodjeljuje samo takva uloga (npr. u 38.19 % sekvencija registrirano je da roditelj potiče akciju djeteta/djece, odgojitelja ili drugih roditelja u različitim vrstama aktivnosti, što se može smatrati jednim od najsloženijih načina sudjelovanja roditelja).

7. Očekivanje odgojitelja da roditelji nisu zainteresirani za obrazovanje za roditeljsku funkciju

Temelj ovakvog očekivanja odgojitelja leži u općoj postavci da je roditelje teško ili nemoguće motivirati za obrazovanje u području odgoja i razvoja djece. To potkrepljuju primjeri škola za roditelje i sl. koje nisu imale trajniji učinak ili nisu opstale duže vrijeme. U uključivanju roditelja u rad igraonice obrazovanje roditelja je posredno, upravo kroz sudjelovanje u zajedničkom radu sa stručnjakom i istodobnom radu s djecom. Stoga i nema egzaktnih pokazatelja o uspješnosti tog obrazovanja. No, značajni pokazatelji o spremnosti roditelja za obrazovanje vezani su za jedan od oblika obrazovanja roditelja u okviru cjelokupnog programa "Druženje djece i odraslih", a to je obrazovanje putem literature za roditelje. Naime, i bez posebnog poticanja roditelja da se služe knjigama iz tzv. biblioteke za roditelje, interes za knjige bio je znatan već u početku formiranja biblioteke.⁷

Zaključna razmatranja

Većina negativno orijentiranih očekivanja odgojitelja svoje je korijene imala u njihovu strahu da će im roditelji ugroziti kompetencije u igraonici, ometati im rad i ugroziti njihov status stručnjaka te da su roditelji sposobni samo za jednostavnije "poslove" tehničkog pomagača odgojitelju. Kako su se postupno, razvojem programa, očekivanja pokazivala neutemeljenima, odgojitelji su sve više postajali svjesni i isticali činjenicu da se dogodilo upravo suprotno od njihovih očekivanja. Naglašavali su da ih roditelji sve više cijene, jer bolje poznaju njihov rad, što su i sami roditelji eksplicitno izražavali. Odgojitelji su isticali da su roditelji

7

S početkom razvijanja programa rada s roditeljima, radi obrazovanja roditelja formirana je na dječjem odjelu posebna biblioteka za roditelje. U njoj se nalaze popularno pisane knjige iz područja razvoja, njege i odgoja djece, koje roditelji koriste u vrijeme boravka s djecom u knjižnici ili ih posuđuju i odnose kući. Godišnje roditelji tako posude 500 – 600 knjiga (statistički podaci za 1994. godinu – 579 knjiga).

zainteresiraniji za njih kao sugovornike u razgovoru o problematici odgoja njihove djece, da im dolaze po savjete, odaju divljenje njihovim sposobnostima u radu s velikim brojem djece, dolaze s idejama i željom da pomognu u radu i sl. To pokazuje da se odnos odgojitelja prema sudjelovanju roditelja u neposrednom odgojno-obrazovnom procesu bitno promijenio tijekom razvoja programa "Druženje djece i odraslih". Upravo taj odnos pokazao se bitnim čimbenikom uspješnosti pojedinih akcija i intervencija u programu i uspješnosti programa u cjelini.

Uključivanje roditelja u rad igraonice u dječjoj knjižnici samo je jedan od mogućih načina suradnje između dječje knjižnice i roditelja. No kako je to najsloženiji i najzahtjevniji oblik suradnje s roditeljima, posvetili smo mu posebnu pozornost. On se odnosi samo na roditelje djece predškolske dobi, iako knjižnica istodobno okuplja i stariju djecu. To je stoga što predškolska djeca redovito dolaze u knjižnicu u pratnji roditelja, dok su za suradnju s obiteljima školske djece potrebni drukčiji oblici rada. Rezultati dobiveni praćenjem navedenog programa ukazuju na činjenicu da njegov razvoj u praksi u velikoj mjeri ovisi o spremnosti odgojitelja za suradnju s roditeljima te da očekivanja odgojitelja glede nemogućnosti razvijanja partnerskih odnosa s roditeljima, koja su prethodila uvođenju programa, nisu objektivno utemeljena. Naime, odgojitelji u suradnju unose niz predrasuda koje se tek u svakodnevnom, zajedničkom radu s roditeljima u igraonici pokazuju kao zapreka koja stoji na putu uspješnoj suradnji. Rad s roditeljima u okviru ovog programa pokazao je da su oni spremni na složenije oblike vlastitog sudjelovanja u radu s djecom no što se to od njih očekuje te da djeca uz vršnjake žele i društvo roditelja, odnosno drugih odraslih, u zajedničkim igrama i aktivnostima.

LITERATURA

Bjorck-Akesson, E. et al.: *Play is for All: Toy Libraries in an International Perspective*, Sweden, WRP International, 1990.

Bručić-Dvoršak, S.: Kako je nastala igroteka u odjelu za djecu Knjižnice Medveščak u Zagrebu, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 1976, br. 1-4, str. 23-35.

Bručić-Dvoršak, S.: Konkretni oblici animatorske djelatnosti u Pionirskoj knjižnici Medveščak, Zagreb, *Umjetnost i dijete*, br. 48/49, 1977., str. 52-62.

Courtney, E.L.: *More than Just Books – The Role of Public Library Services in the Provision of Resources for Children's Play*, U.K., National Association of Toy and Leisure Libraries, 1993.

Head, J., Barton, P.: *Toy Libraries in the Community: The report of a survey of community toy libraries*, London, Eitan Ltd., 1987.

Maleš, D.: Osposobljenost odgajatelja za rad s roditeljima, Zagreb, *Pedagoški rad*, br. 7-10, 1986., str. 421-430.

Maleš, D.: Znanstveni temelji eksperimentalnog programa "Druženje djece i odraslih", u: *Neka konceptijsko-programska usmjerenja – iskustva u primjeni i projekciji razvoja predškolskog odgoja u Hrvatskoj*, Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor, 1992.

Maleš, D.: Suradnja obitelji i dječjeg vrtića, u *Zborniku radova održanog seminara Dani predškolskog odgoja Čakovec '92.*, Čakovec, Dječji centar, 1992., str. 32-37.

Mayfield, M.I.: *Toy Libraries in Canada, England, Sweden and Australia: Diversity and Similarity*, Canada, University of Victoria, 1990.

Nola, D. i sur.: Predškolski odgoj – društvena potreba, Zagreb, *Obrazovanje i rad*, br. 8, 1978., str. 42-54.

Sharp, L.: *Caring About Families*, Ottawa, The Canadian Association of Toy Libraries and Parent Resource Centres, 1990.

Smith, T.: *Parents and Preschool*, London, Grant McIntyre, 1980.

Stričević, I.: Potreba za knjigom – od predškolske dobi, Zagreb, *Zrno*, br. 21, 1992., str. 28-29.

Tizard, B. et al.: *Involving Parents in Nursery and Infant Schools: a source book for teachers*, Ypsilanti, The High Scope press, 1983.

Wolfendale, S. et al.: *Working Together: Parents and Professionals as Partners*, London, National Children's Bureau, 1983.

COOPERATION WITH PARENTS IN CHILDREN'S LIBRARIES Possibilities and Prospects

Ivanka Stričević

Medveščak Library, Zagreb

Because of the importance of coordinating the factors of organized out-of-family upbringing with such influences within the family, in the last few decades special attention has been given to cooperation with parents. The concept of cooperation with parents has changed in accordance with the search for new, more efficient forms of work with parents, thus today it implies the most complex form of cooperation, and that is the inclusion of parents directly into the process of education. Such a form of cooperation is confronted with numerous obstacles in real life. The most significant were those that related to the expert-educator, of whom it was expected to accept the parent as a partner. Although in children's library playrooms the presence of parents is quite customary during playtime, the possibility for parents to be included in the games their children are playing makes the librarians distrustful as it does the kindergarten teachers where parents are not continually present. The results of action research which followed the development of the project including parents in the playrooms, called "Association of children and parents", have proven that the negative expectations of the educators regarding parents' participation in children's play were unfounded. As the educators gradually realized that the fears of their competence being threatened had not come true, they became supportive of the project and are largely responsible for its success.

ZUSAMMENARBEIT MIT ELTERN IN KINDERBÜCHEREIEN Möglichkeiten und Perspektiven

Ivanka Stričević

Bücherei Medveščak, Zagreb

Da die Übereinstimmung der Faktoren organisierter außerfamiliärer Erziehung mit der Wirksamkeit der Familienerziehung sehr wichtig ist, wendet man sich in den letzten Jahrzehnten mit besonderer Aufmerksamkeit der Zusammenarbeit mit Eltern zu. Der Begriff der Zusammenarbeit mit Eltern änderte sich mit der Suche nach neuen und wirksameren Formen dieser Zusammenarbeit, so daß man heute darunter auch die komplexeste Form der Zusammenarbeit versteht, d.h die Miteinbeziehung der Eltern in den unmittelbaren Erziehungs- und Bildungsprozeß. In der Praxis stößt man dabei jedoch auf eine ganze Reihe von Hindernissen. Am gewichtigsten erwiesen sich jene, die sich auf ausgebildete Pädagogen beziehen, von denen man erwartet, daß sie die Eltern als Partner akzeptieren. Wenn sich auch die Anwesenheit von Eltern während der Spielzeiten in Kinderbüchereien eingebürgert hat, so weckt doch die Möglichkeit ihrer Mitwirkung das Mißtrauen der Pädagogen; dasselbe gilt für Vorschuleinrichtungen, wo Eltern nicht ständig anwesend sind. Die Ergebnisse der Untersuchungsaktion "Kinder und Eltern zusammen", die den Ablauf eines Arbeitsprogramms für Eltern in Kinderbüchereien verfolgte, zeigten, daß die negativen Erwartungen der Pädagogen bezüglich des Anschlusses von Eltern an die Arbeit mit Kindern unbegründet sind. Die schrittweise Einsicht der Pädagogen in die Unrichtigkeit ihrer Befürchtungen, man werde sie in ihrer Kompetenz gefährden, wirkte anregend auf den Ablauf des Programms und trug zu einem großen Teil zu seinem Erfolg bei.